

برنامه درسی تلفیقی (INTEGRATION CURRICULUM)

تهیه کننده : مسعود سعیدی کارشناس مسوول دفتر توسعه آموزش دانشکده پزشکی

موضوع درس: برنامه درسی تلفیقی

هدف کلی: فراگیران با برنامه درسی تلفیقی آشنا شوند.

اهداف اختصاصی:

فراگیر با معنای لغوی تلفیق آشنا شود.

فراگیر با تاریخچه برنامه درسی تلفیقی آشنا گردد.

فراگیر با ضرورت انجام تلفیق برنامه درسی آشنا شود.

فراگیر با معنای برنامه درسی تلفیقی آشنا شود.

فراگیر با منافع تلفیق در برنامه درسی آشنا شود.

فراگیر با انواع رویکردهای تلفیق در برنامه درسی آشنا شود.

فراگیر با عناصر برنامه درسی تلفیقی آشنا شود.

فراگیر با نمونه ای از برنامه درسی تلفیقی در رشته خویش آشنا شود.

تلفیق از نظر لغوی

- تلفیق را دهخدا از نظر لغوی به معنای دو چیز را بهم آوردن، تعریف کرده است.
- تلفیق یعنی یکپارچه نمودن، مرتبط ساختن دو یا چند چیز به یکدیگر، تلفیق به عنوان یک حالت بر دستیابی به کمال و تکمیل و کلیت دلالت دارد. تلفیق به عنوان فرایند به حفظ حالت تعادل پویا در یک محیط متغیر اطلاق می شود.

تاریخچه

- قبل از سال ۱۸۵۰ میلادی دیدگاه سنتی و انسان گرایی بر مبنای روانشناسی قوای ذهنی حاکم بود. این روند تا سال ۱۹۲۰ میلادی ادامه داشت و در این سال (فرانکلین بوبیت بنیانگذار علم برنامه درسی) به سه رویکرد روش، پروژه و برنامه درسی در تعلیم و تربیت توجه شد و در کنار آن به برنامه درسی تلفیقی توجه گردید. در سال ۱۹۵۰ میلادی به علت پرتاب سفینه اسپوتنیک روسیه باز توجه به برنامه درسی موضوعی رونق گرفت اما در سال ۱۹۹۰ میلادی مجدداً میدان برای برنامه درسی تلفیقی مهیا شد و به برنامه درسی میان رشته ای، چند رشته ای و فرا رشته ای توجه خاص شد و هم اکنون تعلیم و تربیت بشری در انواع و اقسام تلفیق برنامه درسی روش ها و رویکردها پیشرفت قابل توجه ای نموده است.

ضرورت و اهمیت تلفیق

- توسعه علوم، عدم کارایی برنامه های درسی رایج و موضوع محور، انفجار اطلاعات و گسترش روزافزون علم، گسیختگی بخش های گوناگون برنامه درسی رشته ای و بی ارتباطی آن با زندگی و موقعیت های اجتماعی همگی علت هایی بودند که ضرورت تلفیق را در برنامه های درسی و حوزه تعلیم و تربیت ضروری نمودند. اهمیت تلفیق برنامه درسی در تعلیم و تربیت را می توان در منافع آن جستجو نمود.

منافع برنامه درسی تلفیقی

- ۱- انسجام و یکپارچگی تجربیات یادگیری یادگیرندگان ۲- یادگیری بهتر و مداوم ۳- دید وسیع و عمیق به موضوع مورد نظر ۴- وقتی یک علم با علم دیگر تلفیق شود موضوع بطور موثر توسط یادگیرندگان آموخته می شود ۵- پرورش تفکر انتقادی ۶- افزایش توانایی حل مساله ۷- مشارکت شهروندی و کار گروهی ۸- برنامه درسی تلفیقی بطور مخفی و پنهان باعث رشد ابعاد مثبت شخصیتی در فراگیران مثل انعطاف در تفکر و سعه صدر در برخورد با دیدگاه های مختلف می شود.

معنای برنامه درسی تلفیقی

- **تعریف هاردن:** سازمان دهی مواد آموزشی برای ارتباط دادن یا یکپارچه کردن موضوعاتی که غالباً در دوره های علمی یا گروه های آموزشی بصورت جداگانه تدریس می شوند.
- **تعریف درسل:** مجموعه تجربیات یادگیری برنامه ریزی شده که نه تنها با نگاهی کل نگر مجموعه ای از اطلاعات و دانش مشترک را به صورت الگو، نظام و ساختار در اختیار یادگیرنده قرار می دهد بلکه توانایی یادگیرنده را برای درک و کشف ارتباط های نوافزایش می دهد و از این طریق او را به سوی خلق الگوها نظام ها و ساختارهای جدید سوق می دهد. تلفیق برنامه درسی سازمان دهی محتوای برنامه درسی زیر چتر یک مفهوم یا مضمون مشترک و انتزاعی است.

الگوی برنامه درسی تلفیقی

- نقطه نظرات و رهنمود های ارایه شده توسط یک فرد متخصص برای سازمان دهی مطلوب و موفقیت آمیز تلفیق برنامه درسی است. در الگو مراحل، عناصر و نحوه ارتباط بین اجزا و عناصر مشخص می شود.

انواع رویکردهای تلفیق برنامه درسی

- ۱- رویکرد رشته های موازی: مواد درسی که دارای محتوای مشابه هستند بطور همزمان تدریس می شوند. محتوا تغییر نمی کند و بطور مجزا باقی می ماند.
- ۲- رویکرد رشته های وسیع: از طریق پیوند زدن و جوش دادن چند حوزه محتوایی به یکدیگر شکل می گیرد. مثل مطالعات اجتماعی یا هنر های زبانی
- ۳- رویکرد چند رشته ای: یک مفهوم یا مضمون مشترک در رشته های مختلف مورد بررسی قرار می گیرد. در این رویکرد نیز استقلال رشته ها حفظ می شود.
- ۴- رویکرد بین رشته ای: در این رویکرد برنامه درسی تلفیقی یک مفهوم، مضمون، محتوا، مهارت یا فرایندها محور سازمان دهی برنامه درسی قرار می گیرد. از رشته ها و مواد درسی مختلف برای توضیح و تعیین آن بهره می جویند. در این رویکرد استقلال رشته ها از بین می رود و مرز بندی ها بطور موقت کنار گذاشته می شود. این رویکرد متداول ترین شکل تلفیق است.
- ۵- رویکرد فرارشته ای: در این رویکرد با قرار دادن یادگیرنده به عنوان مرکز توجه ساختار جامعی از مهارت ها در سطح شناختی گرایش و رفتاری شکل می گیرد. بر این اساس این رویکرد از یک مساله شروع و در نهایت به تولید دانش جدید می انجامد.

سوزان دریک تلفیق برنامه درسی را سه گونه می داند

- :
- ۱- چند رشته ای: تزریق دانش نگرش و مهارت مد نظر در برنامه درسی یک رشته دیگر
- ۲- میان رشته ای: موضوع مهم و مورد نیاز جامعه محور برنامه درسی و دروس قرار می گیرد.
- ۳- فرا رشته ای: بر اساس سوالات و نگرش های دانشجویان طراحی و اجرا می شود.

هاردن و پله های تلفیق

هاردن نیز پله های تلفیق برنامه درسی را شامل مراحل زیر می داند:

- **جداسازی:** موضوعات برنامه درسی بصورت جداگانه هستند.
- **آگاهی:** مدرسین نسبت به موضوع تلفیق در حوزه درسی خود آگاه می شوند.
- **هماهنگ سازی:** در این مرحله مدرسان دروس مختلف با مدرسانی که بخش های مختلف یک درس را تدریس می کنند همفکری می کنند. این هماهنگی می تواند رسمی یا غیر رسمی باشد.
- **لانه ای:** زمانی که یک مدرس از مهارت های سایر موضوعات جهت تقویت و غنی سازی درس خویش استفاده می نماید.
- **هماهنگ سازی زمانی:** در این مرحله برنامه زمانی به گونه ای سازماندهی می شود که عناوین مرتبط موضوع ها با رشته های مرتبط بطور همزمان تدریس می شوند.

هاردن و پله های تلفیق

اشتراک گذاری: در این مرحله طراحی تدریس بر اساس مفاهیم، مهارت ها و نگرش های مشترک است. مدرسان ممکن است به توافق برسند برنامه تدریس را به طور مشترک طراحی نمایند.

همبستگی: در این مرحله بیشترین زمان تدریس موضوع محور است اما در کنار آن یک جلسه تدریس تلفیقی یا واحد درسی تلفیقی نیز ارائه می شود.

برنامه مکمل: این رویکرد مبتنی بر تدریس موضوع و هم تدریس تلفیقی است. اما جلسات تدریس تلفیقی ویژگی اصلی برنامه درسی است.

چند رشته ای: در این رویکرد تعدادی از حوزه های موضوعی در یک دوره یا درس و در قالب مضمون ها، مسائل، عناوین یا موضوعات ارائه می شود.

هاردن و پله های تلفیق

بین رشته ای: در این رویکرد موضوع بطور همزمان از دو یا چند دیسیپلین علمی استفاده می کند. این مرحله سطح بالاتری از تلفیق است و تمام یا اکثر موضوعات رشته های مورد تلفیق بصورت دوره یا واحد درسی جدید ارائه می شود. در این گونه تلفیق موضوع جدید محور یادگیری است.

فرا رشته ای: در این رویکرد برنامه درسی ورای تک تک رشته هاست. محور یادگیری مضمون یا عنوان و موضوع نیست بلکه کاربرد دانش در جهان واقعی است. مدرس ساختار یا چارچوب برای فرصت های یادگیری فراهم می کند اما تلفیق براساس موقعیت های واقعی و موثق در دنیای واقعی (مراقبت های بالینی) در ذهن فراگیر شکل می گیرد. در نهایت به قول وایتهد تنها یک موضوع محوری برای تربیت وجود دارد و آن هم زندگی با همه جلوه هایش است.

عناصر برنامه درسی تلفیقی

- ۱- فرایند ها و مهارت اصلی: مثل مهارت اجتماعی و حل مساله ۲- مضمون های برنامه درسی: اصول سازمان دهنده ای که برنامه درسی حول محور آن ها طراحی و سازمان دهی می شود. ۳- مضمون های عمده: در بین مضمون های برنامه درسی مورد نظر این دسته از اهمیت بسزایی برخوردارند ۴- پرسش ها: پرسش ها بیشتر برای شناخت بهتر مضمون های عمده و تمرکز بر فعالیت ها مطرح می شوند ۵- تهیه واحد درسی: مدرسان از مضمون های عمده پرسش ها، دانش و مهارت های مرتبط با مفاهیم فعالیت هایی را طراحی می کند که منجر به توسعه دانش و مهارت هایی است که به پرسش ها پاسخ می دهد در این مرحله منابع، طرح درس و راهبردهای ارزشیابی نیز تنظیم می شود.

جی کوبز فرایند های برنامه درسی تلفیقی را شامل عناصر زیر می داند:

1. انتخاب یک مرکز سازمان دهی ۲- سیال سازی ذهنی ۳- طرح پرسش های راهنما ۴- تدوین فعالیت های اجرایی.

نمونه های عملی تلفیق در رشته پزشکی

- تلفیق علوم پایه در علوم بالینی – تلفیق اخلاق در علوم پزشکی – تلفیق اپیدمیولوژی و تغذیه و توانبخشی در علوم پزشکی همگی نمونه هایی از تلفیق عمودی و میان رشته ای و مکمل هستند.
- اما جای تلفیق افقی در دوره علوم پایه و تا حدودی در دوره بالینی خالی است.